

Opgave 1 Sensatie in het Nederlandse televisienieuws

tekst 1

Koos Nuijten promoveert op een onderzoek naar sensatie in het Nederlandse televisienieuws.

- Sinds Koos Nuijten (30) maandag terugkwam op zijn werk heeft de telefoon niet stilgestaan. Ze wisten hem allemaal te vinden: *de Volkskrant*,
5 *Trouw*, *De Gelderlander*, *NRC Handelsblad*, het *NOS Journaal*, *SBS Nieuws*, *RTL Nieuws*, “en ik weet niet eens meer in welke radio-uitzending ik nou zat”.
(...)
- 10 Zijn onderzoek naar televisienieuws beslaat de periode tussen 1980 en 2004. Een periode waarin het televisielandschap – in de woorden van Nuijten – een ‘commerciële revolutie’ door-
15 maakte. Als je in 1987 de televisie aanzette, had je de keuze uit twee Nederlandse zenders: Nederland 1 en Nederland 2. Twee jaar later kwam de eerste commerciële zender, RTL
20 Véronique (later RTL 4). In 2004 kende Nederland al tien zenders die zich richtten op de Nederlandse markt, waarvan zeven commerciële zenders. Die ontwikkeling is van meet af aan
25 met grote zorg gadeslagen. “Ik heb de nieuwsberichten over televisienieuws van de afgelopen zeven jaar uitgeknipt en daaruit spreekt een algemeen onbehagen over het
30 nieuws”, zegt Nuijten. NOS-voorzitter Van der Louw waarschuwt in 1995 dat steeds sterker commercieel gestuurde programmering leidt tot sensatiezucht, het in gevaar komen van een
35 onafhankelijke journalistieke aanpak en een oppervlakkige human-interest benadering. (...)
- Maar niemand neemt de proef op de som. Dat heeft Nuijten met zijn onder-
40 zoek wel gedaan. Hij heeft gekeken of het nou echt zo is dat het televisienieuws sensationeler is geworden en als dat zo is, of dat komt door de
toegenomen concurrentie. Hij stelde
45 zestien kenmerken op van sensatie en keek of die kenmerken bij kijkers de verwachte sensatie opriepen. En hij dook de archieven van de omroepen in. (...)
- 50 Nuijten analyseerde een kleine 3400 nieuwsitems van acht nieuwsrubrieken, waaronder het *NOS Journaal*,
RTL Nieuws, *SBS Hart van Nederland*,
RTL 5 in het land en *RTL Editie NL*.
55 “Ik had Ed van Westerloo (voormalig hoofdredacteur van het *NOS Journaal*, red.) aan de telefoon en hij zei: ‘Wat kun je nou zeggen op basis van 3373 items? Wij hebben er heel veel meer
60 gemaakt.’ En dat is natuurlijk ook zo. Ik heb steekproeven genomen”, vertelt Nuijten. “Verspreid over 25 jaar hebben we dertien keer een hele week
aan nieuwsitems geanalyseerd. Ik
65 meen dat we op basis daarvan een goede indruk hebben van de inhoud van het nieuws.”
- In de Thomas van Aquinostraat richtte Nuijten een kijkruimte in. Van tevoren
70 getrainde derdejaars communicatiestudenten turfden daar per item welke beelden, geluiden, emoties en camera-
technieken passeerden. Monnikenwerk.
- 75 Maar de conclusie was duidelijk: het televisienieuws is inderdaad sensationeler geworden en dat hangt samen met de toegenomen concurrentie
tussen zenders. Commerciële nieuws-
80 zenders hebben nieuws dat op een

aantal kenmerken sensationeler is dan het aanbod van het *NOS Journaal*. Maar ook het *NOS Journaal* is de afgelopen jaren sensationeler geworden. Wat betreft sensationele onderwerpen doet het niet onder voor het *RTL 4 Nieuws*. In de jaren tachtig had het *NOS Journaal* nog geen concurrentie en hoefde het minder rekening te houden met de behoeften van kijkers. Nu doet het dat wel. De communicatiestudenten turfdan onder meer ongelukken, rampen, branden, criminaliteit, seks en terrorisme. (...) Op het nieuws zien we verder meer sirenes, schreeuwende, huilende of zingende mensen. (...) Televisiemakers zetten hun camera-techniek vaker in om kijkers te prikkelen. Zo zijn er meer close-ups en is het aantal shots per item toegenomen. Close-ups trekken de aandacht van de kijker. (...) *SBS Hart van Nederland* scoort van de acht onderzochte nieuwsprogramma's het hoogst wat sensatie betreft. Het programma is op negen kenmerken sensationeler dan items uit het *NOS Journaal*. In de RTL-items komen meer emoties voor, zijn meer close-ups en wordt meer geknipt. Ook is het RTL-nieuws vaker toegesneden op personen. Dat laatste is dé truc om abstracte onderwerpen een menselijk gezicht te geven.

Sensatie kan ervoor zorgen dat de kern van de informatie beter overkomt. Dat is de positieve kant van sensatie. Neem het item over het vijfjarige jongetje dat in een garage in het Noord-Franse Roubaix werd gevonden, ontvoerd door een pedofiel die net op vrije voeten was. In de journaaluitzending werd het nieuws over de kleuter gevolgd door een shot waarin president Sarkozy een nieuwe maatregel afkondigt om pedofielen langer vast te houden. "Dit is een schoolvoorbeeld van waar ik het over heb. Het persoonlijke verhaal over dat jongetje trekt meteen de aandacht van de kijker. Terwijl dat jongetje een week later al helemaal niet meer belangrijk is voor de gemiddelde Fransman. Maar als ze alleen Sarkozy met zijn maatregel in beeld hadden gebracht was het item de kijker waarschijnlijk helemaal niet bijgebleven. Het eerste deel van het item functioneert dus als bruggetje om die taaiere informatie te onthouden. Als het inderdaad zo werkt, zeg ik: hoera sensatie!" Aan de andere kant: sensatie kan er ook voor zorgen dat kijkers hun aandacht richten op een deel van de boodschap, waardoor de kern van het verhaal niet of niet juist overkomt. (...) Je moet sensatie verstandig gebruiken, adviseert Nuijten.

bron: naar Martine Zuidweg, *Vox*, jaargang 8, nr. 2, 6 september 2007

Opgave 1 Sensatie in het Nederlandse televisienieuws

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het televisienieuws is de afgelopen decennia steeds sensationeler geworden. Deze conclusie trekt communicatiewetenschapper Koos Nuijten van de Radboud Universiteit van Nijmegen in zijn onderzoek 'Sensatie in het Nederlandse televisienieuws 1980-2004' waarop hij in september 2007 promoveerde. Het onderzoek van Nuijten kreeg veel aandacht in de media. Over zijn onderzoek en de publiciteit hierover verscheen een artikel in *Vox*, het Universiteitsblad van de Radboud Universiteit Nijmegen (tekst 1).

Lees de regels 1 tot en met 115 van tekst 1.

De auteur noemt een aantal dagbladen dat contact heeft gezocht met Nuijten (zie de regels 1 tot en met 9).

- 3p 1 Tot welk type dagblad behoren zowel *de Volkskrant*, *Trouw* als *NRC Handelsblad*?

Leg op grond van twee kenmerken van dit type dagblad uit waarom deze dagbladen over dit onderzoek hebben bericht.

Maak gebruik van de regels 1 tot en met 115.

Koos Nuijten heeft onderzoek gedaan naar sensatie in het Nederlandse televisienieuws in de periode 1980-2004.

- 4p 2 Leg aan de hand van de politieke functies van de media uit wat de relevantie is van zijn onderzoek. Ga uit van twee functies van de media in het politieke proces van besluitvorming.

Het belangrijkste onderzoeksresultaat van Nuijten is dat het televisienieuws sensationeler is geworden (regels 75-77).

Eisen waaraan wetenschappelijk onderzoek moet voldoen, zijn betrouwbaarheid en validiteit. Het onderzoek van Nuijten voldoet aan deze eisen.

- 2p 3 Wat wordt bedoeld met de eis van betrouwbaarheid? Geef een citaat uit tekst 1 dat te maken heeft met de betrouwbaarheid van het onderzoek.

- 2p 4 Wat wordt bedoeld met de eis van validiteit? Geef een citaat uit tekst 1 dat te maken heeft met de validiteit van het onderzoek.

De zorgen over de komst van commerciële televisie betroffen niet alleen het 'algemeen onbehagen over het nieuws' maar ook het aanbod van de overige programma's van de commerciële tv-zenders.

- 2p 5 Noem twee bezwaren die worden ingebracht tegen het programma-aanbod van commerciële tv-zenders.

- 2p 6 Leg uit door welke regels of voorschriften uit de Mediawet deze bezwaren minder of niet gelden voor het programma-aanbod van de publieke omroep. Ga uit van twee regels of voorschriften uit de Mediawet.

- De tendens naar meer sensatie in de nieuwsvoorziening wordt ook verklaard met het begrip *medialogica*.
- 3p **7** Leg het begrip *medialogica* uit.
- In de tekst staat dat de nieuwsrubrieken van commerciële zenders sensationeler zijn dan het *NOS Journaal* van de publieke omroep (regels 79-82).
- 2p **8** Leg uit waarom de nieuwsrubrieken van commerciële zenders sensationeler zijn dan het *NOS Journaal*. Betrek in je antwoord een verschil tussen commerciële zenders en publieke omroep.
- De taak om een dagelijks nieuwsprogramma te maken is binnen de Publieke Omroep toebedeeld aan de NOS.
- 2p **9** Geef één reden waarom deze taak juist aan de NOS is toebedeeld en niet aan een omroepvereniging.
- Lees de regels 116 tot en met 149.*
- Nuijten beweert dat sensatie in de nieuwsberichtgeving ook positieve gevolgen kan hebben voor het begrijpen en onthouden van nieuwsberichten.
- 2p **10** Leg uit met welk begrip uit de communicatiewetenschappen je deze bewering kunt ondersteunen.
- Het vak maatschappijwetenschappen kent verschillende benaderingswijzen van maatschappelijke en politieke problemen. Aan de hand van deze verschillende benaderingswijzen kun je een maatschappelijk probleem analyseren, in dit geval 'sensatie in het Nederlandse televisienieuws'.
- In de tekst zijn verschillende aspecten van de sociaaleconomische en sociaal-culturele benaderingswijze te herkennen. Aspecten van de politiek-juridische benaderingswijze zijn niet direct herkenbaar.
- 2p **11** Formuleer bij de **politiek-juridische benaderingswijze** twee analysevragen over het maatschappelijk probleem 'sensatie in het Nederlandse televisienieuws'.

Opgave 2 De kredietcrisis

tekst 2

Financiële crisis

In maart 2007 begint de huizenmarkt in de Verenigde Staten in te storten. Een groot aantal huizenkopers kan zijn hypotheek niet meer betalen waardoor er onrust ontstaat op de Amerikaanse markt. Wanneer twee grote Amerikaanse hypotheekbanken door wanbetalingen van hun klanten op het randje van een faillissement staan, begint men te spreken van een kredietcrisis.

(...)

Invloed op de wereld

Aanvankelijk denken Europese leiders dat de onrust die veroorzaakt is door het instorten van de Amerikaanse huizenmarkt weinig invloed zal hebben op de economische groei in de Europese Unie. Helaas blijkt deze verwachting niet uit te komen. Doordat de internationale markten sterk met elkaar verbonden zijn, verslechtert het economische klimaat in de eurozone wel degelijk door de kredietcrisis en het wordt moeilijker om daar met het rentebeleid verandering in te brengen. Het ingrijpen van de Europees Centrale Bank met honderden miljarden euro's om de boel tot bedaren te brengen heeft weinig effect. De paniek op de Europese markten neemt alleen maar toe. In november 2008 is er voor het eerst sprake van recessie in de eurozone.

In september 2008 beleven de beurzen op Wall Street de sterkste daling op één dag sinds de aanslagen van 11 september 2001, nadat de Amerikaanse bank Lehman Brothers uitstel van betaling heeft moeten aanvragen. Er wordt gesproken van een 'vrije val'

of 'meltdown'. Ook elders in de wereld kelderen de beurskoersen.

(...)

Aanpak financiële crisis

Zowel in de Verenigde Staten als in Europa tonen de overheden een toegenomen betrokkenheid bij de kredietcrisis. De Amerikaanse overheid neemt de verlieslijdende hypotheekbanken Freddie Mac en Fannie Mae over. Het is een van de grootste reddingsacties van de Amerikaanse overheid ooit. Daarnaast komt zij met een reddingsplan voor de Amerikaanse financiële sector van 700 miljard dollar. (...)

In oktober 2008 bereiken de Europese ministers van Financiën van de eurolanden een principeakkoord over het instellen van een garantie op spaartegoeden in de EU voor een bedrag van minstens 50.000 euro. Nederland heeft de garantie op spaargeld zelfs tot 100.000 euro verhoogd. Dit alles om te voorkomen dat mensen massaal hun geld opnemen. Eerder zijn in Ierland en Duitsland al maatregelen van deze strekking genomen. Ook tonen de regeringsleiders zich bereid over te gaan tot liquiditeitssteun via de centrale banken.

Zelfs 'gezonde' banken hebben onder de crisis te leiden. Nadat Fortis en ABN-Amro feitelijk genationaliseerd zijn, ontvangt ING een kapitaalinjectie van 10 miljard van de Nederlandse overheid.

(...)

De vijftien landen van de eurozone hebben op 12 oktober afgesproken om garant te staan voor leningen tussen banken. Een vlot kredietverkeer tussen banken zou de financiële sector

moeten versterken. De maatregel is onderdeel van een totaalpakket dat de Europese burger vertrouwen in de economie moet geven. Bij dit pakket
85 aan maatregelen past ook de topontmoeting van de twintig machtigste industrielanden (G20) die op 15 november in Washington plaatsvond. Om in de toekomst een nieuwe
90 financiële crisis te voorkomen heeft de EU een lijst van wensen opgesteld die bij deze top is ingebracht. Zo wil de EU

dat de rol van het IMF wordt gemoder-
niseerd en dat het IMF een versterkte
95 centrale rol krijgt in het internationale financiële systeem. (...)
In april 2009 zal de G20 opnieuw bij elkaar komen. Dominique Strauss-Kahn, hoofd van het IMF, heeft al laten
100 weten dat het IMF binnen zes maanden 80 miljard euro extra nodig heeft vanwege de vele aanvragen door lidstaten uit het fonds.

bron: naar Ieke van den Burg, www.europa-nu (geraadpleegd op 2 januari 2009)

De site www.europa-nu.nl is een initiatief van Het Europees Parlement Bureau Nederland in Den Haag en het Parlementair Documentatie Centrum van de Universiteit Leiden. Doel is de burger in staat te stellen een onafhankelijk oordeel te vormen over hoe de Europese Unie invloed heeft op ons leven. De tekst van Ieke van den Burg is afkomstig van deze site.

Opgave 2 De kredietcrisis

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De laatste maanden van 2008 en het hele jaar 2009 werd het nieuws in de wereld gedomineerd door een financiële crisis, ook wel de kredietcrisis genoemd.

In tekst 2 wordt uitgelegd hoe deze crisis ontstond en hoe de crisis zich tot eind 2008 ontwikkelde.

Lees tekst 2.

De verhoudingen tussen de staten kunnen op twee manieren beschreven worden. Mede als gevolg van de globalisering is het klassieke beeld van de internationale orde niet adequaat om de huidige wereldorde te beschrijven.

- 5p **12** Leg uit – met behulp van twee gegevens uit tekst 2 – dat als gevolg van de globalisering het klassieke beeld van de internationale orde **niet** meer voldoet om de huidige wereldorde adequaat te beschrijven. Vermeld eerst wat globalisering inhoudt.

Opgave 3 Gevolg van de kredietcrisis: toetreding IJsland tot de Europese Unie

tekst 3

EU zet vaart achter toetreding IJsland

Van onze correspondent Marc Peeperkorn

BRUSSEL - Onderhandelingen sneller dan die met Turkije en Macedonië.

5 De Europese Unie maakt haast met het verzoek van IJsland om toe te treden tot de Unie. Een eerste rapport of het eiland geschikt is als EU-lid, is naar verwachting eind dit jaar al klaar. Nederland blokkeert deze stap niet, 10 ondanks een conflict met Reykjavik over de terugbetalingen van spaartegoeden bij de failliete IJslandse bank Icesave.

15 Een goede afhandeling van de Icesave-kwestie is wel een harde voorwaarde voor IJsland om uiteindelijk EU-lid te worden. Nederland drong daar maandag tijdens een bijeenkomst van de Europese ministers van 20 Buitenlandse Zaken op aan. Hoewel IJsland niet wordt voorgetrokken zal het de onderhandelingen met Brussel waarschijnlijk sneller afronden dan 25 eerder de status van kandidaat-lid verwierven.

30 IJsland weigerde decennialang zich aan te sluiten bij de EU. De economische crisis die het eiland hard raakte, heeft hier verandering in gebracht. Begin deze maand stemde

een nipte meerderheid in het IJslandse parlement voor toetreding tot de EU.

35 De EU-landen besloten maandag het verzoek in behandeling te nemen. De Europese Commissie, het dagelijks bestuur van de EU, moet nu een rapport opstellen in hoeverre het land bij de Unie past. Normaliter duurt dat al snel een jaar, voor IJsland rekenen 40 diplomaten op een paar maanden. (...)

Op basis van het Commissierapport beslissen de EU-landen al dan niet de 45 onderhandelingen met Reykjavik te openen. Moeilijke punten zijn de toegang van Europese vissers tot de rijke IJslandse visgronden en de walvisjacht die de eilandbewoners niet willen 50 opgeven. De onderhandelingen zullen zeker twee jaar duren, waardoor IJsland op zijn vroegst in 2012 of 2013 toetreedt tot de EU.

55 EU-voorzitter Zweden waarschuwde dat Reykjavik geen voorkeursbehandeling krijgt. De toetsing aan de EU-criteria zal serieus gebeuren. Volgens Rehn is "de weg die IJsland moet afleggen misschien korter, maar niet per se makkelijker" dan voor 60 andere landen.

bron: naar www.volkskrant.nl/buitenland, gepubliceerd op 28 juli 2009

Opgave 3 Gevolg van de kredietcrisis: toetreding IJsland tot de Europese Unie

Bij deze opgave hoort tekst 3 uit het bronnenboekje.

Lees tekst 3.

Nederland heeft aangedrongen op een goede afhandeling van de Icesave-kwestie. Dit geldt als een harde voorwaarde voor IJsland om EU-lid te worden. Daarnaast gelden formele voorwaarden voor toetreding tot de Europese Unie. De toetsing aan de EU-criteria zal serieus gebeuren (regels 55-56). De onderhandelingen met IJsland zullen sneller verlopen dan die met Turkije en Macedonië (regels 20-26).

- 2p **13** Geef twee redenen waarom de onderhandelingen met IJsland waarschijnlijk sneller zullen verlopen dan die met Turkije en Macedonië. Maak gebruik van twee formele criteria voor toetreding tot de Europese Unie.

De wenselijkheid tot uitbreiding van de EU is één van de vraagstukken waarmee de lidstaten van de EU te maken hebben. Elke lidstaat, en ook IJsland als toekomstige lidstaat, heeft te maken met een ander dilemma.

- 3p **14** Leg uit met welk dilemma IJsland als aspirant-lidstaat van de EU te maken krijgt. Verwijs in je uitleg naar gegevens uit de tekst.

Als IJsland naar verwachting in 2012 of 2013 toetreedt tot de EU dan verwerven de burgers van IJsland het Europees burgerschap.

- 2p **15** Welke rechten krijgen de IJslandse burgers dan? Noem er twee.

Opgave 4 Politieke besluitvorming: de waarde van opiniepeilingen

tekst 4

Strategisch kiezen

Hiermee is echter allerm minst gezegd dat peilingen géén invloed zouden hebben op wat mensen stemmen. Die invloed is er wel degelijk. Alleen
5 verloopt die stemming niet op de (...) wijze die bij bandwagon- en underdog-effecten¹⁾ wordt verondersteld, maar via een beredeneerde, verstandelijke keuze. Nader bepaald: via strategisch
10 kiezen. Hiervan is sprake als mensen niet stemmen op de partij die inhoudelijk het dichtst bij hun voorkeur ligt, maar op een andere partij, vanuit de calculatie dat zo de kans wordt
15 vergroot op de regeringscoalitie of de premier die zij prefereren. Het is dus de machtsvraag die de doorslag geeft. Strategische kiezers denken dat de vraag welk beleid we de komende vier
20 jaar krijgen, meer afhangt van wie er gaat regeren dan van de exacte samenstelling van het parlement (en daarin zouden ze best eens gelijk kunnen hebben.)
25 De politicologen Joop van Holsteyn en Galen Irwin deden de afgelopen jaren onderzoek naar het fenomeen. Zij schatten het aantal potentiële strategische stemmers op ongeveer
30 een kwart van het electoraat. Of deze mensen ook daadwerkelijk besluiten tot een strategische stem, hangt af van de omstandigheden. De kans hierop is groter als het erom spant, als een
35 zeteltje meer of minder voor deze of gene partij het verschil kan maken. En hier komen de peilingen in het verhaal. Het hele fenomeen van strategisch stemmen is alleen mogelijk
40 als er regelmatig peilingen verschijnen die aangeven hoe de partijen ervoor

staan, welke coalities mogelijk zijn, et cetera. Het is op basis van de peilingen dat kiezers aan het rekenen
45 slaan. (...)

Invloed peilingen op nieuws

Dit is echter pas het begin van het verhaal over het effect van peilingen op de verkiezingen. Zij beïnvloeden
50 namelijk niet alleen de kiezers. Ten eerste hebben de peilingen een evidente, zo niet doorslaggevende invloed op de gebeurtenissen van de campagne. (...)
55 Ten tweede hebben de peilingen grote invloed op de media. Iedereen kent wel de beelden van een lijsttrekker die wanhopig zijn best doet te vertellen welke mooie plannen en ideeën hij
60 heeft, maar enkel wordt geconfronteerd met de vraag 'wat hij gaat doen aan de tegenvallende peilingen'. Hij komt er met zijn boodschap eenvoudigweg niet door. Belangrijker
65 nog is dat de peilingen het fundament leveren voor 'het grote verhaal' van de verkiezingen, het centrale dramatische conflict dat de dagelijkse afleveringen van het verkiezingsfeuilleton met
70 elkaar verbindt en op verkiezingsdag zijn ontknopning zal krijgen. Het verhaal van 2002 was bijvoorbeeld 'De dramatische ineenstorting van Paars versus de stormachtige opkomst van
75 Fortuyn'. Het verhaal van 2003 was 'De zegetocht van de jeugdige Bos versus het falen van Zalm'. In 2006 leek het thema 'De titanenstrijd tussen Bos en Balkenende' te gaan worden,
80 maar dat verhaal werd halverwege de

	rit door de nieuwste peilingen ingehaald. (...)		Een dag later kwam het RTL Nieuws echter met een enquête van Intomart onder 150 kijkers. Daaruit bleek dat ruim 40 procent Bos 'de grote winnaar'
85	Hoeveel invloed peilingen hebben op de Nederlandse verslaglegging, blijkt uit een opmerkelijke studie van Van Praag en Geijtenbeek over de verkiezingen van 2003. Zoals gezegd was het grote verhaal van de verkiezing 'De zegetocht van de jeugdige Bos versus het falen van Zalm'. Wanneer ontstond dat verhaal? Dat valt nauwkeurig te identificeren. Op 3 januari hield RTL4 het eerste grote lijsttrekkersdebat tussen Balkenende, Bos, Zalm en Marijnissen. Het was min of meer de start van de officiële campagne. Na afloop vonden de commentatoren in krant en op televisie dat Bos het heel goed had gedaan. De meeste kritiek was er op Balkenende, terwijl de meningen over Zalm en Marijnissen minder eenduidig waren. Al met al was er geen uitgesproken consensus over wie het debat had gewonnen en wie had verloren.	110	vond en ruim 53 procent Zalm 'de grote verliezer'. Presentator Frits Wester voegde daar nog aan toe dat ook 39 procent van de VVD-kiezers dat zo zag. (...)
90		115	De stelling dat Bos de grote winnaar en Zalm de grote verliezer was, werd even later door het NOS Journaal overgenomen, onder verwijzing naar het Intomartonderzoek. Hiermee was de toon gezet. Volgens Van Praag en Geijtenbeek heeft de snelle peiling een doorslaggevende rol gespeeld. 'Opvallend is dat ook na de publicatie van dit onderzoek er nagenoeg geen aandacht meer was voor de inhoudelijke onderwerpen uit het debat. Opvallend is misschien nog meer, dat de media klakkeloos de resultaten van het Intomartonderzoek overnamen en geen enkele journalist hier een kritische kanttekening bij plaatste.'
100		120	
105		130	

naar: W.L. Tiemeijer, Wat 93,7 procent van de Nederlanders moet weten over opiniepeilingen. Utrecht, 2008, Aksant, blz. 92-96.

noot 1 Mensen springen graag op de kar van de (waarschijnlijke) winnaar. De tegenhanger hiervan is het underdog-effect: mensen stemmen uit een gevoel van medelijden op de (waarschijnlijke) verliezer.

tabel 1

**Peilingen Tweede Kamerzetels in week 3 en 4 van januari 2003
en de uitslag van Tweede Kamerverkiezingen van 2002 en van 22 januari 2003**

Partij	Zetels 2002	Peiling 2003 week 3	Peiling 2003 week 4	Zetels 2003
CDA	43	42	42	44
LPF	26	6	6	8
VVD	24	28	29	28
PvdA	23	40	43	42
GroenLinks	10	6	7	8
SP	9	16	12	9
D66	7	6	5	6
ChristenUnie	4	3	3	3
SGP	2	2	2	2
Leefbaar Nederland	2	1	1	0
Andere partij	0	0	0	0

*bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Tweede_Kamerverkiezingen_2006_-_peilingen,
geraadpleegd op 31 maart 2009*

tabel 2

Partij	Tweede Kamer 22 / 11 / 2006		Week 37 10 / 9 / 2009		Week 39 24 / 9 / 2009	
	%	zetels	%	zetels	%	zetels
CDA	26,5	41	24,1	37	22,2	34
PvdA	21,2	33	13,6	21	13,6	21
SP	16,6	25	11,5	17	10,8	17
VVD	14,7	22	10,8	16	10,7	16
PVV/Wilders	5,9	9	14,8	23	16,0	25
GroenLinks	4,6	7	6,4	10	6,1	9
ChristenUnie	4,0	6	4,1	6	4,3	6
D66	2,0	3	10,8	16	11,7	18
SGP	1,6	2	1,7	2	1,5	2
PartijvdDieren	1,8	2	1,6	2	1,9	2
TON/Verdonk	0,0	0	0,3	0	0,6	0
Andere Partijen	1,2	0	0,3	0	0,6	0
	100%	150	100%	150	100%	150

bron: www.politiekebarometer.nl/, gedownload op 28 september 2009

Opgave 4 Politieke besluitvorming: de waarde van opiniepeilingen

Bij deze opgave horen de tekst 4 en de tabellen 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Continu wordt gemeten op hoeveel zetels de politieke partijen 'staan'. Over de betekenis van opiniepeilingen voor de werking van de democratie verscheen in 2006 een boek geschreven door W.L. Tiemeijer: *Wat 93,7 procent van de Nederlanders moet weten over opiniepeilingen*.

In tekst 4 is een passage uit dit boek opgenomen. Deze passage heeft betrekking op de invloed van opiniepeilingen op het stemgedrag van de kiezer en op het nieuws.

Lees de regels 1 tot en met 45 van tekst 4 en zie tabel 1.

In de regels 10-16 geeft de auteur een definitie van strategisch stemmen.

- 3p **16** Leg uit dat het Nederlandse kiesstelsel strategisch stemmen in de hand werkt.
2p **17** Geef op grond van tabel 1 een voorbeeld van hoe een kiezer strategisch kan stemmen.

In de regels 18-22 van tekst 4 staat: "Strategische kiezers denken dat de vraag welk beleid we de komende vier jaar krijgen, meer afhangt van wie er gaat regeren dan van de exacte samenstelling van het parlement".

- 2p **18** Komt deze denkwijze meer overeen met dualisme of monisme in de politieke besluitvorming? Leg je antwoord uit.

Bekijk tabel 1 en 2.

Uit de peilingen en de verkiezingsuitslagen blijkt dat de SGP constant op twee zetels staat. Het aantal zetels uit peilingen en verkiezingen bij het CDA schommelt tussen de 44 en 34.

- 3p **19** Tot welke stroming behoort zowel de SGP als het CDA?
Leg uit waarom de peilingen en verkiezingsuitslagen van de SGP zo'n stabiel patroon vertonen en die van het CDA niet. Betrek in je uitleg een kenmerkend verschil in identiteit en een kenmerkend verschil in achterban tussen SGP en CDA.

Politieke partijen kan men indelen aan de hand van begrippentegenstellingen zoals links–rechts.

- 2p **20** Plaats drie partijen uit tabel 2 op de linkerkant van de links–rechtsschaal aan de hand van de sociaaleconomische betekenis van het begrip 'links'.
Licht deze sociaaleconomische betekenis van het begrip 'links' toe.

- 3p **21** Politieke partijen spelen een belangrijke rol rond de Tweede Kamerverkiezingen. Welke functies vervullen politieke partijen rond deze verkiezingen? Noem er drie en licht elke functie toe.

Lees de regels 46 tot en met 82 van tekst 4.

- 2p **22** Op dit tekstgedeelte kun je het begrip framing toepassen. Wat houdt framing in? Leg uit welk mediaframe op het tekstfragment van toepassing is.

Lees de regels 83 tot en met 132 van tekst 4.

- 2p **23** RTL Nieuws publiceerde een dag na het verkiezingsdebat in 2003 een enquête van Intomart (zie de regels 106-114). Tiemeijer citeerde de uitspraak van Van Praag en Geijtenbeek dat de media klakkeloos de resultaten van het Intomartonderzoek overnamen en geen enkele journalist hier een kritische kanttekening bij plaatste (regels 123-132). Leg uit welke kanttekening je kunt plaatsen bij de conclusies op basis van de enquête van Intomart.

Opgave 5 Sociale veiligheid ontsleuteld

Hieronder staan drie tekstfragmenten en één figuur uit het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld, veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*; Lonneke van Noije en Karin Wittenbrood, Rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau, juli 2008

tekst 5

Voor een veiliger samenleving zet de Nederlandse overheid uiteenlopende maatregelen in, variërend van meer politie op straat, het invoeren van

5 cameratoezicht en het aanpassen van straatverlichting tot de opvang en begeleiding van risicojongeren en het opleggen van zwaardere sancties.

10 maatregelen in en in hoeverre is dit een beargumenteerde keuze? Wordt de sociale veiligheid hiermee inderdaad bevorderd?

In deze studie worden de veronderstellingen van het recente veiligheidsbeleid in kaart gebracht en geconfronteerd met empirische bevindingen over de effectiviteit van maatregelen om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving terug te dringen. Met deze benadering kunnen beleidskeuzen in de toekomst beter worden onderbouwd.

15

20

25

Kunnen we inderdaad verwachten dat door sneller en strenger straffen de recidive onder veroordeelden afneemt? Is het aannemelijk dat meer camera-toezicht leidt tot minder geweld?

figuur 1

Omvang van de criminaliteit per 100.000 inwoners van de bevolking, 1995-2008 (in absolute aantallen)^a

a De gegevens tot 2004 en vanaf 2005 zijn niet zonder meer vergelijkbaar, wegens de overschakeling naar de Veiligheidsmonitor rijk (VMR)

bron: SCP rapport, bladzijde 22, gegevens afkomstig van het CBS

tekst 6

Hoofdpijnen van het Veiligheidsprogramma

Rechtshandhaving

De eerste en zwaarste beleidslijn is die van de strafrechtelijke aanpak. (...) Het eerste speerpunt binnen deze lijn is het wegwerken van het tekort in de strafrechtelijke keten, (...).
 5 Door een verbeterde doorstroom in de justitiële keten kunnen twee specifieke groepen, die een tweede speerpunt vormen, de veelplegers en de
 10 criminele jongeren, sneller, zekerder, zwaarder en meer op maat (of persoonsgericht) bestraft worden.

Begin 2003 zijn er prestatiecontracten afgesloten met de politie, waarin
 15 bijvoorbeeld is vastgelegd dat de politie in 2006 40.000 verdachten meer aan het OM doorstuurt dan in 2002.
 Met het OM is vervolgens de afspraak gemaakt dat het de toegenomen
 20 instroom aan strafzaken van een adequate reactie voorziet. Tegelijkertijd is het de bedoeling dat het OM meer zaken zelf gaat afdoen,

25 om de druk op de rechterlijke macht te verlichten. (...)

De tweede beleidslijn toezicht en handhaving

Hierin staan vooral gelegenheidsbeperkende maatregelen centraal. Het belangrijkste speerpunt binnen deze lijn is het door zichtbaar toezicht en handhaving veiliger maken van specifieke locaties (...). Dit zijn plaatsen als stations, uitgaansgebieden, het gebied rond coffeshops, jeugdverzamelplaatsen, enzovoort. Het gaat overwegend om gebieden met een grote concentratie veelplegers, met name verslaafden, of risicjongeren. Men verwacht dat door de versterkte controle niet alleen overtreddingen en delicten worden voorkomen of sneller worden aangepakt, maar tegelijk ook overlast en verloedering worden teruggedrongen. Op verzoek van de gemeente kan het rijk risicogebieden aanwijzen als urgentiegebieden. Binnen deze urgentiegebieden spant de overheid zich in om wettelijke belemmeringen weg te nemen door onorthodoxe

50 maatregelen en door toezichthouders extra bevoegdheden te verschaffen. Tot de onorthodoxe maatregelen kunnen de wijziging van de privacywetgeving, de identificatieplicht, het preventief fouilleren en technopreventie gerekend worden. Een belangrijke maatregel is ook de uitbreiding van cameratoezicht. Onder voorwaarden mogen de camera-registraties gebruikt worden voor de opsporing van verdachten. (...)

Derde beleidslijn: kwaliteit van de leefomgeving

De derde beleidslijn start niet vanuit de wijze waarop men de criminaliteit wil aanpakken (bijvoorbeeld via bestraffing, resocialisatie of toezicht), maar vanuit een veiligheidsstreven. (...)

65 Deze beleidslijn richt zich dan ook niet direct op het bestrijden van de ernstiger vormen van criminaliteit, maar op het tegengaan van overlast en verloedering, en het vergroten van veiligheidsgevoelens in de stad en de eigen wijk. (...)

bron: SCP rapport, bladzijde 41-44 (ingekort)

Opgave 5 Sociale veiligheid ontsleuteld

Bij deze opgave horen de teksten 5 en 6 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie hebben onderzoekers van het Sociaal en Cultureel Planbureau een rapport opgesteld over de effectiviteit van maatregelen die de kabinetten-Balkenende I (2002-2003), II (2003-2006) en III (2006-2007) hebben genomen om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving terug te dringen. Het tegengaan van criminaliteit, overlast in de openbare ruimte en onveiligheidsbeleving wordt het vergroten van de sociale veiligheid genoemd.

De titel van dit rapport dat op 9 juli 2008 verscheen, is: *Sociale veiligheid ontsleuteld, veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*.

Deze opgave bevat vragen naar aanleiding van het rapport van de SCP-onderzoekers.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Justitie zijn vanuit verschillende taken van de overheid betrokken bij het veiligheidsbeleid.

- 2p **24** Noem van elk ministerie een taak met betrekking tot het veiligheidsbeleid.

Het verschijnen van het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld*? kun je plaatsen in één van de fasen van het systeemmodel van het proces van de politieke besluitvorming.

- 2p **25** Welke fase van het systeemmodel van het proces van de politieke besluitvorming is dat? Licht je antwoord toe.

Lees tekst 5.

In de regels 17-20 wordt gesproken over “empirische bevindingen over de effectiviteit van maatregelen om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving terug te dringen.” De onderzoekers hebben 152 Nederlandse empirische onderzoeken in kaart gebracht. Eén van hun bevindingen was dat 55 procent van deze empirische onderzoeken niet experimenteel van opzet was. Daarom is het moeilijk vast te stellen of een bepaalde overheidsmaatregel effect heeft gehad. Bijvoorbeeld: Is het aannemelijk dat cameratoezicht leidt tot minder geweld? (regels 27-28).

- 3p **26** Beschrijf een experimentele onderzoeksopzet om te kunnen concluderen of cameratoezicht al dan niet leidt tot minder geweld.

Zie figuur 1.

De gegevens in figuur 1 geven inzicht in de omvang van de verborgen criminaliteit of het zogenoemde dark number.

- 2p **27** Op wat voor soort onderzoek zijn de gegevens van figuur 1.1b gebaseerd en op welke wijze kan de omvang van het dark number van geweldscriminaliteit worden berekend?
- 2p **28** Noem een ander type van kwantitatief onderzoek dan gebruikt is in figuur 1 dat gegevens oplevert over het dark number. Geef een omschrijving en vermeld welke kanttekening je kunt plaatsen bij de resultaten van dit type onderzoek.

Zie figuur 1.

In de figuur zie je van 1996 tot 2002 een stijging van de totale criminaliteit.

Ook in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw is de totale criminaliteit gestegen.

Onderzoekers en politici hebben de stijging van de criminaliteit in relatie gebracht met maatschappelijke ontwikkelingen. Eén van die ontwikkelingen is vermindering van de sociale cohesie in de samenleving.

- 3p **29** Leg uit dat vermindering van de sociale cohesie een verklaring kan zijn voor de stijging van de criminaliteit. Betrek in je uitleg twee voorbeelden van vermindering van de sociale cohesie.

Maak gebruik van tekst 6.

Op pagina 38 van het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld?* staat:

“Een doeltreffend criminaliteitsbeleid omvat een mix van preventie en repressie.”

- 3p **30** Leg per hoofdlijn van het veiligheidsbeleid in tekst 6 uit of de nadruk ligt op repressief of op preventief beleid. Illustreer elke uitleg met een citaat waaruit het repressieve of het preventieve karakter blijkt.

Zie de regels 18 tot en met 25 van tekst 6.

Het OM kan meer zaken zelf afdoen om de druk op de rechterlijke macht te verlichten (regels 23-25). Het OM kan sancties opleggen (in plaats van zaken voor te leggen aan de rechter): de zogenaamde OM-afdoening.

- 2p **31** Noem twee andere mogelijkheden die het OM tot zijn beschikking heeft om de druk op de rechterlijke macht te verlichten.

Maak gebruik van het tekstfragment 'De tweede beleidslijn' (regels 26 tot en met 61).

De overheid heeft de beschikking over een hele reeks van maatregelen die ze kan inzetten om de veiligheid van haar burgers te vergroten. In dit fragment wordt een aantal maatregelen genoemd. De keuze voor deze maatregelen raakt de discussie over het dilemma van de overheid in de rechtsstaat.

3p **32** Wat houdt het dilemma van de overheid in de rechtsstaat in?

Leg vervolgens uit dat dit dilemma kan ontstaan bij het nemen van maatregelen die vallen onder de tweede beleidslijn 'toezicht en handhaving'. Doe dit aan de hand van een voorbeeld van een overheidsmaatregel uit dit tekstfragment.

De onderzoekers concluderen op grond van hun onderzoek dat verhoging van de pakkans een generaal preventieve werking heeft.

4p **33** Noem twee theorieën over de oorzaken van criminaliteit die kunnen verklaren dat verhoging van de pakkans een generaal preventieve werking heeft. Vermeld vervolgens welke verklaring elk van die theorieën voor die preventieve werking geeft.

In de regels 9-12 van tekst 6 staat dat veelplegers en criminele jongeren meer op maat (of persoonsgericht) bestraft moeten worden. Elders in het rapport wordt de veronderstelling geuit dat maatwerk in de sanctietoepassing de kans op recidive verlaagt. Door niet langer te kiezen voor een delictgebonden, maar voor een persoonsgebonden aanpak zouden sancties en nazorg effectiever zijn. In het strafrecht spelen verschillende theorieën over de rechtvaardiging van straf een rol. Zo wordt er onderscheid gemaakt tussen absolute en relatieve rechtvaardigingstheorieën.

2p **34** Sluit een persoonsgebonden aanpak meer aan bij absolute of bij relatieve rechtvaardigingstheorieën? Licht je antwoord toe.